

Список використаних джерел:

1. Нестеренко І.В., Чміль Є.Л. Моделювання облікової політики в контексті забезпечення інноваційного розвитку підприємства. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2022. Вип. 1 (01). С. 92-99.
2. Kashchena N, Nesterenko I. Digitalization of the innovative development management information service of the enterprise. Mechanisms for ensuring innovative development of entrepreneurship. Monograph. Tallinn: Teadmus OU, 2022. P. 238-254.
3. Кучеренко Т.С., Ратушна О.П., Мельник Л.Ю. Облік фінансування інноваційної діяльності підприємства. *Облік і фінанси*. 2019. № 1 (83). С. 35-43.
4. Лігоненко Л., Хріпко А., Доманський А. Зміст та механізм формування стратегії діджиталізації в бізнес-організаціях. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Економічні науки*. 2018. № 22 (62). С. 21-24.
5. Як бізнес може використовувати штучний інтелект. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/05/8/699875/>.
6. Штучний інтелект для бізнесу: які завдання здатен вирішувати та в яких галузях допомагає. URL: <https://mind.ua/publications/20254126-shtuchnij-intelekt-dlya-biznesuyaki-zavdannya-zdaten-virishuvati-ta-v-yakih-galuzuah-dopomagaє>.

Д-р екон. наук Небаба Н. О., Гуртовий Ю. В.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Україна)

**ВПЛИВ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА НА ФОРМУВАННЯ КУРСУ
ГРИВНІ ЯК ІНДИКАТОРА ВАЛЮТНОЇ БЕЗПЕКИ**

Розвиток сільського господарства не має прямої, проте чинить опосередковану дію на формування валютного курсу, впливаючи на його довгострокові валютні фактори, зокрема обсяги ВВП, темп інфляції та стан платіжного і зовнішньоторговельного балансу. Декомпозиція факторів, що впливають на валютний курс, допомагає виявити тенденції та оцінити вплив сільського господарства на окремий фактор. Для розвитку сільського господарства курс долара США також має важливе значення, оскільки його коливання відбиваються в ціні імпортованого насінневого матеріалу, засобах захисту рослин і тварин, палива тощо.

Сільське господарство є однією із основних галузей української економіки, оскільки підприємствами цієї сфери у 2010-2023 рр. було створено в середньому 9,4% у структурі кінцевої вартості товарів та послуг, вироблених в країні. Окрім цього, сільськогосподарська продукція є домінуючою у структурі загального експорту: у досліджуваному періоді спостерігається тенденція зростання показника

на 2,54% щорічно, а її частка зросла на 37,32 відсоткових пункти з 14,44% у 2010 році до 51,76% у 2023 році (рис. 1).

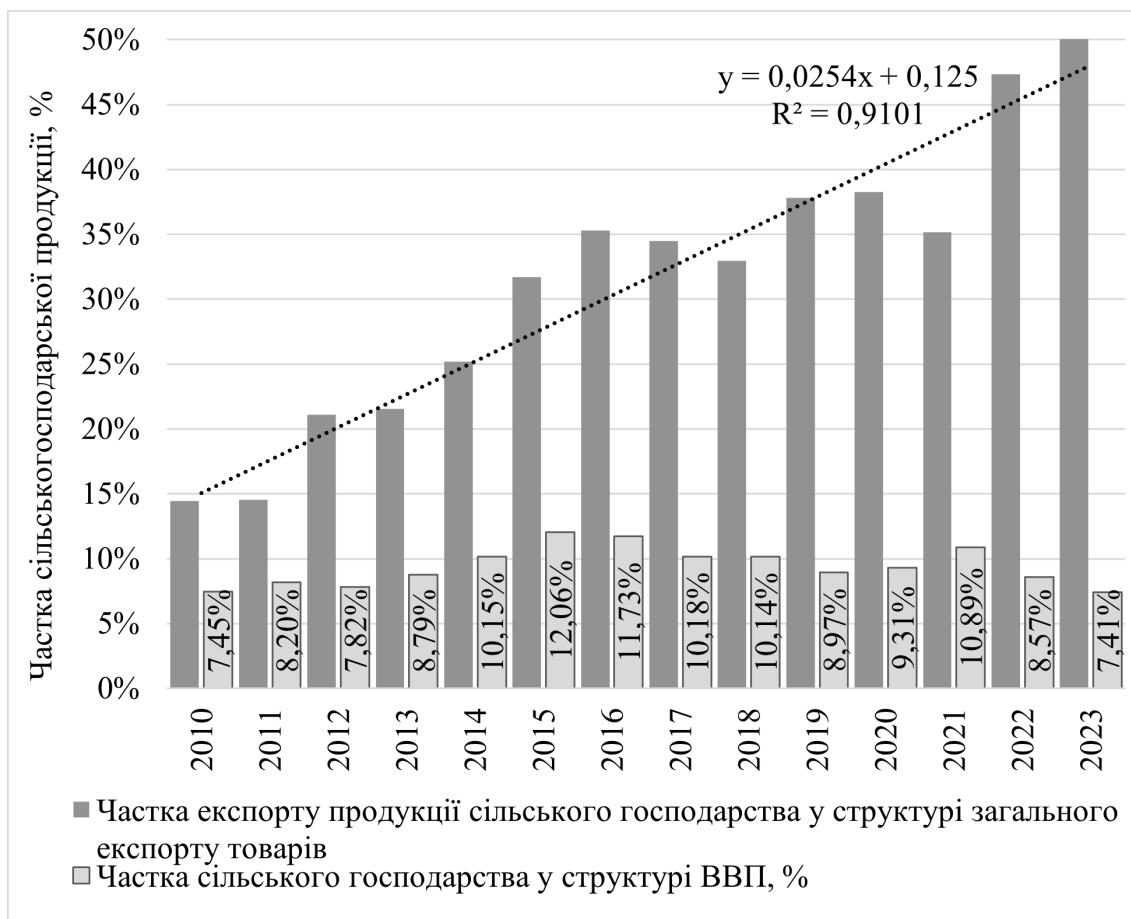

Рис. 1. Роль сільського господарства у створенні валового внутрішнього продукту та обсягах експорту товарів у 2010-2023 рр.

Джерело: побудовано авторами за даними [2]

Безумовно, таке домінування виробництва продукції сільського господарства у зовнішній торгівлі не є однозначно позитивним, оскільки визначає Україну як країну із сировинним типом економіки аграрної спеціалізації, що має низьку частку доданої вартості [1]. Однак, з іншого боку, галузь є потужним джерелом валютної виручки, що покращує баланс зовнішньої торгівлі, та впливає на формування курсу гривні, що є індикатором валютної безпеки.

Валютний ринок чутливий до змін торговельного балансу, а особливо його негативного сальдо, що свідчить про низьку конкурентоспроможність українських товарів на світовому ринку, зростаючий попит на іноземні товари і іноземну

валюту для здійснення їх оплати. При дефіцитному торговельному балансі країни суми іноземної валюти, яку отримують експортери продукції, ймовірно, недостатньо для задоволення попиту на неї, що зумовлює додатковий тиск на гривню [3]. Враховуючи, що в результаті зовнішньої торгівлі сільськогосподарською продукцією спостерігається позитивне сальдо протягом 2010-2023 рр., динаміка експорту-імпорту продукції галузі є важливим довгостроковим фактором курсоутворення. Важливість валютних надходжень в країну від експорту продукції сільського господарства (15027 млн. дол. США) особливо важлива під час триваючих бойових дій на тлі негативного (-27376 млн. дол. США) сальдо для всіх товарів, що означає відтік валюти та додатковий тиск на гривню (рис.2).

Рис. 2. Динаміка сальдо торговельного балансу країни та позитивне сальдо по сільськогосподарській продукції у 2010-2023 рр. як джерело валютної виручки

Джерело: побудовано авторами за даними [2]

Істотність сільського господарства для валютної безпеки додатково підтверджується тим, що внаслідок падіння світових цін на продукцію сільського господарства та металургійної промисловості (експортно-орієнтовані для України) під час світової економічної кризи 2008-2009 рр. валютні надходження в країну значно знизились, а курс гривні потребував підтримки уряду. Окрім цього, на

коливання курсу впливають такі сезонні чинники, як переддення аграріями частки виручки в національній валюті в іноземну, щоб вберегти від інфляції до наступної посівної кампанії [4].

Підтвердженням залежності є розраховані коефіцієнти кореляції між показниками експортно-імпортних операцій з аграрною продукцією та офіційним курсом гривні у 2018-2021 рр. (рис. 3).

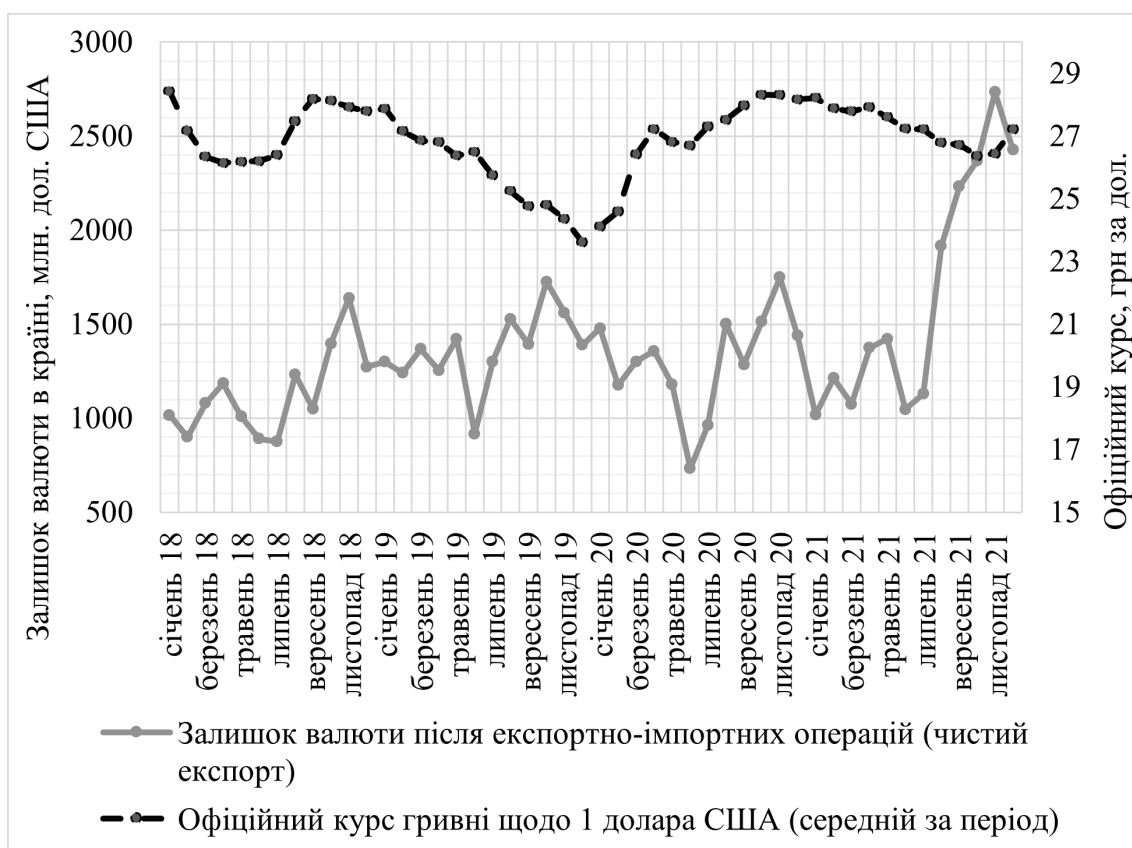

Рис. 3. Динаміка кількості валюти, наявної в країні після експортно-імпортних операцій з сільськогосподарською продукцією у 2018-2021 рр. та офіційний курс гривні до долара США

Джерело: побудовано авторами за даними [2; 5]

Залежність між експортом продукції сільського господарства та курсом гривні є оберненою: чим більше експорт, тим міцнішою є гривня (коефіцієнт кореляції хоч є слабким внаслідок багатофакторності курсоутворення і дорівнює -0,07, проте в рамках оцінки впливу важливим є його напрямок). Залежність між імпортом і курсом гривні є прямою: чим більше імпорт, тим слабшою є гривня (коефіцієнт кореляції дорівнює 0,05). Як наслідок, чим більшим є залишок

валюти в країні після експортно-імпортних операцій з продукцією сільського господарства, тим більш міцною є гривня (-0,1).

Варто зауважити, що у досліджуваному періоді на курсоутворення мають сильний вплив форс-мажорні обставини, як-от пандемія коронавірусу або військове вторгнення країни-агресора. Так, при аналізі окремо у 2019 та 2021 році кореляція між залишком валюти та курсом гривні є оберненою і значною, що становить -0,53 та -0,8 відповідно.

На стійкість національної валюти також впливають інфляційні процеси: чим нижчими є їх темпи, тим більш стійкою є її курс. Залежність валютного курсу від росту цін особливо простежується в країнах, що беруть активну участь у міжнародних економічних відносинах, і, як наслідок, мають значний індекс відкритості економіки. Високий рівень інфляції, серед багатьох факторів, характеризується зростанням цін на продукти харчування (табл. 1).

Таблиця 1

**Ранжування категорій товарів та послуг за середнім індексом споживчих цін
у 2020-2023 році (до грудня попереднього року)**

Категорія товарів та послуг	Середній індекс споживчих цін, %	Ранг	Стан усередненого індикатора економічної безпеки
Продукти харчування та безалкогольні напої	108,69	1	Небезпечний
Транспорт	108,34	2	Небезпечний
Алкогільні напої, тютюнові вироби	107,64	3	Незадовільний
Ресторани та готелі	106,29	4	Незадовільний
Охорона здоров'я	106,06	5	Незадовільний
Освіта	105,75	6	Незадовільний
Житло, вода, електроенергія, газ та інші види палива	104,62	7	Задовільний
Предмети домашнього вжитку, побутова техніка та поточне утримання житла	104,57	8	Задовільний
Зв'язок	103,91	9	Оптимальний
Різні товари та послуги	102,82	10	Оптимальний
Відпочинок і культура	102,61	11	Оптимальний
Одяг і взуття	98,54	12	Небезпечний

Джерело: розраховано авторами за даними [2; 6].

Рейтингове оцінювання категорій товарів і послуг за середнім індексом споживчих цін вказує, що найбільша інфляція спостерігається на продукти

харчування, що є продукцією галузі сільського господарства. Таким чином, темпи інфляції у сфері сільського господарства є небезпечними у контексті економічної безпеки, а їх зниження призведе до зміцнення гривні. Для стримування інфляції в галузі уряд і Національний банк можуть використовувати різні механізми і важелі, проте важливим є оздоровлення національної економіки за рахунок виробництва конкурентоздатної продукції високої якості та сприяння зменшенню вартості витрат для сільськогосподарських виробників, зокрема за допомогою заходів державної аграрної політики. На думку вчених, каталізаторами зміцнення національної валюти є зростання експорту вітчизняної продукції (табл. 2), зменшення імпорту шляхом збільшення попиту на товари і послуги національного виробництва не гіршої якості, що мають додаткові конкурентні переваги [7].

Таблиця 2

**Направленість впливу сільського господарства на довгострокові фактори,
що визначають валютний курс**

Фактор	Направленість впливу	
	Короткострокова	Довгострокова
Темп зростання ВВП	Більший темп зростання ВВП зумовлює більший попит на національну валюту	Зростання курсу національної валюти
Експорт	Більші обсяги експорту аграрної продукції забезпечують більші обсяги валютної виручки	
Чистий експорт	Більші обсяги валютної виручки, що залишилась в країні, створюють більший попит на національну валюту	
Імпорт	Більші обсяги імпорту аграрної продукції зумовлюють більший попит на іноземну валюту, створюючи тиск на гривню	Падіння курсу національної валюти
Темп інфляції	Зростання цін на продукти харчування створюють тиск на гривню	

Джерело: розраховано авторами за даними [7].

Отже, процеси сільського господарства мають опосередкований вплив на фактори валютного курсу гривні як індикатора валютної безпеки країни, оскільки в галузі створено до 10% ВВП у 2010-2023 рр., а частка у структурі експорту у 2023 році досягла рекордних 51,76%, що робить галузь домінуючою за валютними надходженнями. Чим більшим є експорт та залишок валюти після експортно-імпортних операцій з продукцією сільського господарства, тим більш міцною є

гривня. Рекордна інфляція для продуктів харчування (8,69%) серед інших категорій визначена як небезпечна у контексті економічної безпеки. Її зниження за допомогою заходів державної аграрної політики призведе до зміцнення української гривні, підвищуючи рівень валютної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Іванов, Р.В., Гуртовий, Ю.В. Управління розвитком сільського господарства в контексті зовнішньоекономічної безпеки України. *European Journal of Management Issues*. 2023. Т. 31. № 3. С. 160-176. <https://doi.org/10.15421/192314>.
2. Економічна статистика. Державна служба статистики: веб-сайт. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>.
3. Власенко Є.Ю., Брітченко І.Г. Факторний аналіз валютного курсу в Україні. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Сер.: Економічні науки*. 2012. №. 2. С. 252-256.
4. Долар вперше за літо перевищив 38 грн/\$. Девальвація повертається? Чотири причини зростання курсу. *Forbes Ukraine*: веб-сайт. URL: <https://forbes.ua/money/dolar-vpershe-zalito-perevishchiv-38-grn-devalvatsiya-povertaetsya-chotiri-prichini-zrostannya-kursu-22082023-15557>.
5. Офіційний курс гривні щодо іноземних валют. Національний банк України: веб-сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/markets/exchangerate-chart>.
6. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України. Міністерство економіки України: веб-сайт. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=d4c96730-ea46-4ebd-ba92-60631a3e2e69&tag=MetodichniRekomendatsiiMakroekonomika>.
7. Марченко В.М. Фактори зміни валютного курсу в Україні. *Сучасні проблеми економіки і підприємництва*. 2017. Вип. 19. С. 59-66.

Канд. екон. наук Олійник Т. І., Кайда І. І.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Україна)

ВИКОРИСТАННЯ BIG DATA В ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ ПІДПРИЄМНИЦТВА: МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ

В сучасному світі використання Big Data в економіці та підприємстві є надзвичайно актуальним, оскільки обсяги доступних даних стрімко зростають завдяки цифровій трансформації та розвитку технологій. Це створює нові можливості для покращення прийняття рішень в бізнесі. Аналіз великих обсягів даних дозволяє підприємствам отримувати глибші інсайти та розуміти економічні процеси з нової, більш деталізованої перспективи. Використання Big Data сприяє покращенню прогнозування та оптимізації управлінських